

Van Fraijewegen tot Schoonewegen

Door Frans Angevaere

In de 17^e eeuw was het in Holland nog lange tijd verboden om Rooms-Katholieke kerkdiensten te houden, al werd het hier en daar wel oogluikend toegestaan. Oogluikend of niet, er werden wel degelijk diensten gehouden, die dan plaats vonden in zogeheten *schuilkerken*. Maakte niet om welk gebouw het ging, als maar de uiterlijke schijn werd vermeden dat het een kerk was. Zo ook in de Bollenstreek, waar in de vorige eeuw een verhaal postvatte over de schuilkerk van Sassenheim in de nu nog bestaande Hofstede Wiltrijk¹.

Kort samengevat is de basis van het verhaal een ondervraging uit 1642 van diverse personen door een kerkelijke functionaris, waaruit bleek dat in het huis van Pieter Jansz Pronck (vaker: van Naerdenburgh) in Sassenheim sinds acht jaren een pastoor woonde die, ook ondervraagd zijnde, verklaarde kerkdiensten te houden in Warmond, Lisse, Sassenheim en Voorhout. De inspecteur had in de studeerkamer van de pastoor een altaar en bijbehorende ornamenten aangetroffen maar Pieter Jansz en de ook bij hem inwonende Geertruijt Boumans ontkenden dat er in zijn huis diensten werden gehouden.

De originele stukken van de ondervraging worden bewaard in het Nationaal Archief en het verhaal werd voor het eerst aangehaald door A.M. Hulkenberg in 1960 in zijn boek over de St. Aagtenkerk van Lisse. Hij was het ook die op basis van de beschrijving en ligging van het huis tot de aanname kwam dat het bij het huis om de Hofstede Wiltrijk moest gaan.

Om nu meteen maar een steen in de vijver te gooien: die aanname klopt niet, en dat is op twee manieren duidelijk aan te tonen.

— *Het huis waar de pastoor woonde*

De eerste manier is op basis van de afmetingen van het perceel waarop het huis van Pieter Jansz Naerdenburgh stond. Dat grensde in 1642 aan het land van Johan van Lanschot (eerder was dat van Pieter Jacobsz Clinckenbergh) en was bijna twee morgen groot. Om precies te zijn 1183 roe, en het was oost/west begrensd door de Herenweg en de scheislout met Voorhout. Daarmee is het mogelijk om de breedte van het perceel te berekenen: ca. 52 meter.

De bebouwing van Wiltrijk lag echter op ca. 85 meter van de grens met het land van Van Lanschot, dat is nog ruim 30 meter verder naar het noorden. Verschillende woningen dus.

De tweede manier is door de eigendomswijzigingen van het perceel na te gaan. Het is ontstaan in 1606, toen de eigendommen van Meijnsen Barthoutsdr onder haar kinderen werden verdeeld. Het grootste deel, waar ook een huis op stond, ging naar haar zoon Bart Maertensz. Voor een andere zoon, Jacob Jansz Rous uit Warmond, werd een kleiner deel van bijna twee morgen, dat grensde aan het land van Pieter Jacobsz Clinckenbergh, afgescheiden. Daar stond toen nog geen bebouwing op.

Jacob Jansz Rous verkocht dit land in 1616 aan Cornelis Bartholomeusz Hoogteijlingen. Er was toen nog steeds geen sprake van een huis, maar dat was wel zo toen Cornelis het perceel in 1625 verkocht aan Jacob Jansz Wassenaer. Deze Jacob verkocht de boerderij in 1636 aan de al genoemde Pieter Jansz Naerdenburgh. Diens dochter Maertgen was getrouwd met Teunis Cornelisz Warmonderdam en zij erfden de woning in 1656², waarna het huis na hun dood lange jaren in handen was van hun zoon Jan.

Jan had geen nakomelingen, waarop het perceel na zijn overlijden werd toegedeeld aan zijn nicht Aagje Jansdr Naardenburg³, die het al snel overdeed aan Dirk Simonsz Hofland uit Rijnsburg, en zijn erfgenamen verkochten het in 1755 aan een Amsterdamse koopman, Jan Nicolaas van Eijs.

Dan hebben we dus een complete eigendomsgeschiedenis van 1606-1755 voor een perceel met (na enige tijd) een bouwhuis, barg, schuur en boomgaard, en waar in de tussentijd, in 1642, sprake is van een kamer waar een pastoor woonde, en waar een altaar werd aangetroffen.

— *De boerderij Wiltrijk*

Een naam van de boerderij werd in die tijd nooit genoemd, maar als die al een naam had was dat *niet* Wiltrijk, want die naam duikt binnen deze periode op bij een andere boerderij, een stukje verderop noordwaarts.

Die boerderij was in 1741 in bezit van de weduwe van Jan Elsevier, die hem in 1737 had gekocht van de erven van Albert Fabritius, die eigenaar was sinds 1723.

¹ Ik verwijs daarvoor onder meer naar de Achpotter nr. 12 van mei 2003 (een artikel van P.J.Th. Langeveld) en nr. 32 van mei 2013 (een artikel van J.G. Endhoven), en dat naast vele terloopse vermeldingen in de Achpotter en andere publicaties.

² ONA Leiden inv.nr. 714 nr.129 dd 23-09-1656: Boedelscheiding Pieter Jansz Naerdenburg

³ ONA Leiden inv.nr. 1778 nr. 32 dd 06-05-1730: Boedelscheiding Jan Teunisz Warmonderdam

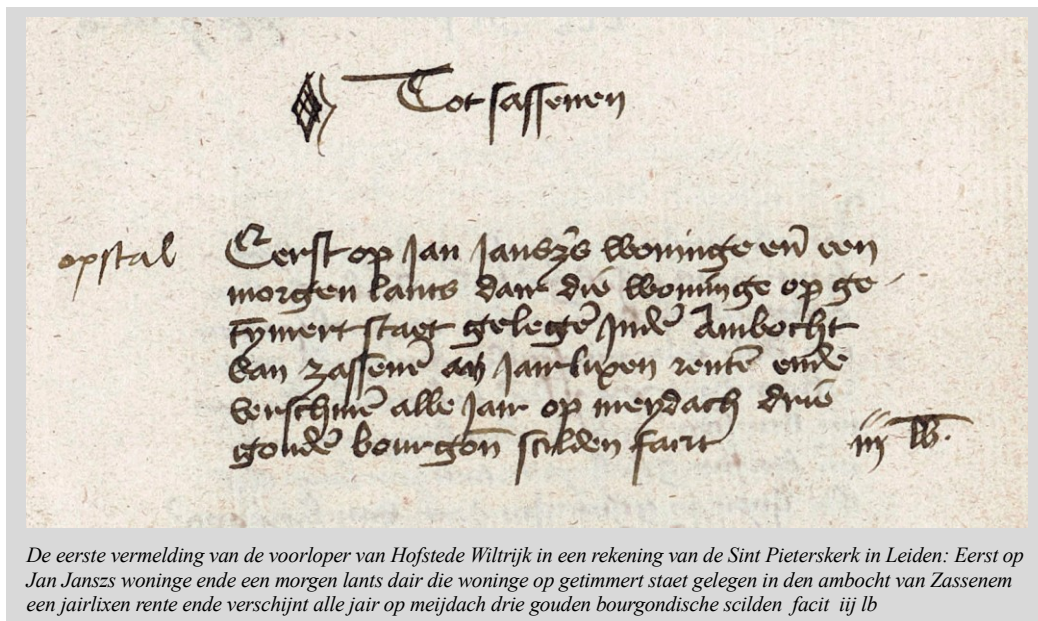
De grond waarop het huis stond blijkt bij deze overdrachten belast te zijn met een rente van 45 stuivers voor de deputaten van de St. Pieterskerk in Leiden. Dat is een erg nuttig aanknopingspunt, want met de vermeldingen van die 45 stuivers is de geschiedenis van de woning in de transporten van Sassenheim terug te voeren tot 1592, in welk jaar Cornelis Jansz (Coppen) de woning kocht van Frans van Dusseldorp uit Leiden. In 1621 erfden Cornelis zijn zonen Louris en Cornelis het perceel, waarna in 1633 Louris alleen eigenaar werd. In 1642, na het overlijden van Louris Cornelisz Coppen, erfde zijn dochter Trijntgen de boerderij. Zij trouwde met Jan Pietersz Naerdenburg, de zoon van de eerder vermelde Pieter Jansz van de schuilkerk (en vader van Aagje Jansdr, ook al genoemd).

In 1685 verkochten de erfgenamen van Trijntgen en Jan een complex, toen bestaande uit een bouwhuis, stalling, schuur, twee bargaen met werf en boomgaard (nog steeds belast met de 45 stuivers) aan de Leidenaar Isaac Geraerd. Diens erfgenamen verkochten zijn bezit in 1723 aan Wigbold van der Does, die het vrijwel onmiddellijk overdeed aan de al gemelde Albert Fabritius. Springen we dan weer naar 1741, dan zien we als nieuwe eigenaren Arie Hartevelt en Arnoldus van Ruijven, van wie de eerste in 1754 Wiltrijk verkocht aan, jawel, de Amsterdamse koopman Jan Nicolaas van Eijs.

Geen wonder dat er verwarring ontstaat. Maar we hebben hier dus opnieuw een duidelijke eigendomshistorie, nu van 1592-1754, parallel aan die van het eerste huis.

— Een herenhuis en een boerenhuis

Nu de beide woningen zijn ontvlochten, is er van Wiltrijk nog wel wat meer boven water gekomen. Het jaar 1592 was dus de vroegst geregistreerde eigendomsoverdracht, aan Cornelis Jansz Coppen die er als pachter toen al woonde. Maar de geschiedenis gaat nog veel verder terug.

De rente van 45 stuivers kan namelijk ook gevonden in de oudste *maanboeken* van de Sint Pieterskerk⁴. Van 1498-1532 is daarin als ontvangst opgenomen 2 pond en 5 stuivers (dat is gelijk aan 45 stuivers) van Meester Willem Reijersz. Hij was priester en een oom van degenen waarvan Cornelis Jansz Coppen in 1564 de woning pachtte.

De maanboeken worden vooraf gegaan door een lijst van renten van de kapelaans, die wordt gedateerd op 1471. In die lijst is de rente nog 3 pond en staat hij op naam van een Jan Jansz, maar het betekent niet per se dat de rente ook dat jaar is ingegaan. In 1497 betaalde Mees Jansz (wellicht Jans' zoon) en dan vanaf 1498 Meester Willem Reijersz. Hij zal de woning toen hebben gekocht.

Die ouderdom is vooral van belang in het licht van wat er later zou gebeuren. Isaac Geraerd, bezitter vanaf 1685, liet in 1690 door een Amsterdamse notaris zijn testament opstellen⁵. Hij was niet getrouwd en had geen kinderen dus op zich hoefde dat niet zo moeilijk te zijn: alles zou naar zijn broer Abraham gaan. Tenzij die eerder overleed, dan zou de boel komen op enkele nichten, dan wel hun kinderen. Met allerlei mitsen en maren wist hij het heel ingewikkeld te maken, maar dat is hier verder niet erg interessant. Eén passage uit het testament is dat echter wel: zijn nicht Cornelia Geraerd moest uit zijn erfenis aannemen *de wooninge en landerijen groot omtrend*

⁴ ELO 0502 Kerken inv.nr. 12 De redditibus capellanorum hoc presens est registrum

⁵ ONA Amsterdam 5075 213 5509K dd 13-06-1690

28m 1h 790r mitsgaders het nieuw huijs daerop gebouwt in 't jaer 1690. Een loepzuivere vermelding dat hij op zijn perceel een nieuw huis heeft laten bouwen, met het bouwjaar er bovendien bij vermeld.

Toen hij het land kocht was het een woning (in de zin van boerderij, het gehele complex) met bouwhuis (dat is waar de boer woonde), stalling, schuur, twee bargaen met werf en boomgaard. Toen zijn erfgenamen het verkochten: een hofstede met huis, stalling, koets- en wagenhuis, boerenwoning en speelhuis aan de weg. En daarin zien we dus het huis uit 1690 én de oude boerenwoning beide in terug, net als bij het volgende transport in 1737.

— Rijk voor de sloop?

Het volgende feit van belang doet zich voor in 1741, en ditmaal is ook de precieze datum relevant: 29 augustus⁶. Ida Dina van der Schuur, weduwe van Jan Elsevier, sloot op die dag een contract met Dirk Strikker uit Leiden, waarbij hij van haar kocht *den opstal van haar vrouwe comparantes Plaats genaamt Wiltrijk geleegeen onder den ambagte van Sassenheim*.

Een duidelijke vermelding van Wiltrijk dus, maar wat er nu precies werd verkocht is moeilijk uit komen. Waarschijnlijk alles wat er zich op de gronden bevond, met uitzondering van het herenhuis (dat moet die van 1690 zijn, want het nieuwste), tuinhuis, stalling en koetshuis. Waarbij het, naast een aantal kleinere zaken zoals hekken, putten, bomen etc. vooral neerkomt op het boerenhuis – het oude dus, uit de 15^e eeuw. Het volgt ook wel uit een voorwaarde die in contract staat dat alle schade die ontstaat door het afbreken van en rooien bij het boerenhuis zal moeten worden hersteld. Niettemin – voor al de af te breken en te rooien spullen was 3.400 gld toch wel veel geld.

Het zou niet zover komen want er was nog een andere voorwaarde. Als de verkoopster tussen de dagtekening van het contract en de 30^e van de maand inclusief, *de Heereplaats en boerenwoning met landerijen* tot haar genoegen kon verkopen, dan werd het contract geannuleerd en kreeg Dirk Strikker 100 gld voor de moeite. Dat is toch wel apart – de dagtekening van het contract was de 29^e, dus had ze nog een dag om een koper te zoeken. Zou er misschien 30 september bedoeld zijn? Dan zou het wel erg slordig zijn van de notaris. Maar bovendien: op 7 september diende al de eerste termijn van de koopprijs te zijn voldaan, en na de 15^e mocht men beginnen met afbreken. Mogelijk had ze allang contact met een koper en probeerde ze met het contract hem onder druk te zetten.

Enfin, het kwam er dus niet van want op 18 september 1741 werd het gehele bezit van Jan Elsevier, gelegen in zowel Sassenheim als Voorhout voor een bedrag van 10.500 gld overgedragen aan Arie Hartevelt uit Voorschoten en Arnoldus van Ruijven, echtgenoot van Anna Hartevelt.

Niet alles werd overgedragen, er wordt in de transportbrief een voorbehoud gemaakt voor de stenen beelden, schilderijen en andere ornamenten, die op 30 augustus zouden worden geveild. En dat is ook weer precies de dag waarop het contract van de opstallen zou kunnen vervallen.

In de transportbrief staat alles in meervoud opgenoemd dus valt er niet specifiek uit te halen wat er precies op het oude perceel van Wiltrijk stond.

Daarover leren we nog wel iets meer in 1752, toen Arie Hartevelt een pachtcontract sloot met Laurens van der Spek uit Rijswijk⁷: dat was voor een huismanswoning (dus weer: een boerderijcomplex), bestaande uit *een huisinge, barg, schuur, boomgaard en verder getimmerte, van outs genaamd Wilt Rijk*. Er wordt nog maar één huis genoemd, en je mag toch wel verwachten dat dat het nieuw gebouwde huis uit 1690 was. Herenhuis als aanduiding zien we niet meer terug.

— Jan Nicolaas van Eijs en zijn erfenis

Deze Amsterdammer met Duitse voorouders was koopman van wol, lakenen en zijdestoffen, raad en vroedschap van Amsterdam en gedeputeerde van Holland. Hij was in de 50'er jaren van de 18^e eeuw flink actief geweest in het aankopen van onroerend goed in Sassenheim en Voorhout, zodat hij bij zijn overlijden in 1758 een aanzienlijk bezit naliet met daaronder diverse huizen, zowel klein als groot.

Al begin 1759 werden er vier in Sassenheim aan nieuwe eigenaren overgedragen: twee huisjes aan de Dorpsstraat; *Warmonderwegen* aan de Warmonderdam; en het *huijs Ter Weege vanouts Beeresteijn*.

De weduwe van Jan Nicolaas van Eijs, Maria Catharina Baalde, had haar oudste zoon Hendrik Sandijk gemachtigd om de overdracht te regelen, en daarom staat in de procuratie precies en uitgebreid vermeld voor welke goederen ze hem machtigde. En wat blijkt: er staat een woning méér in dan dat er in Sassenheim werd overgedragen.

Want ook een *huismanswoning, koestallen, hooibergen en schuur en desselfs wei- hooi- en teelland vanoud genaamt Wiltrijk en Fraijewegen groot omtrent 33 en een half morgen onder Sassenheim en 13 en een half morgen onder Voorhout* staat erin, die voor 5.700 gld aan Cors van der Waart was verkocht. Wiltrijk en Fraijewegen, da's weer een fraaie naam, maar een overdracht vond niet plaats.

⁶ ONA Leiden inv.nr. 2011 nr. 113 dd 29-08-1741

⁷ ONA Leiden inv.nr. 2187 nr.26 dd 04-03-1752

De meest waarschijnlijke reden dat de woning niet werd overgedragen zal wel zijn geweest dat de koper de financiering niet rond kon krijgen.

Er zit hier nog een addertje onder het gras dat we even in de gaten moeten houden. Toen Jan Nicolaas van Eijs in 1752 de *hofstede Beeresteijn vanouts genaamd Clinkenberg* van de erfgenamen van Herman Berewout kocht, was in de koop nóg een woning begrepen. Dat was een naamloze boerenwoning met barg, schuur en twee morgen land. Die woning wordt noch in de procuratie, noch in de overdracht van Ter Wegen expliciet vermeld.

In 1760 stelde Maria Catharina Baalde een rentmeester (Willem Lindenburgh) aan⁸, speciaal voor de administratie, het beheer en de verhuur van *haar comparantes drie huijsmanswooningen met de daaraan gehoorige landerijen gelegen in den ambagte van Sassenheim als Voorhout*.

Maria Catharina overleed in 1776, nalatende tot haar erfgenamen haar twee zonen, Hendrik Sandijk en Jan Nicolaas van Eijs. Zij verdeelden in 1779 bij een Amsterdamse notaris de boedel, en van deze akte is in het rechterlijk archief van Sassenheim een afschrift aanwezig. Alles wat niet-Sassenheims was werd in het afschrift alleen genoemd maar niet verder beschreven. Er staan vier woningen bij:

- Een huis en erf, niet beschreven. Dat zal dus buiten Sassenheim geweest zijn.
- Een vervallen woning van ouds genoemd *de Calis*, aangekocht in 1754 van Jan Pietersz van Zijl
- Een huismanswoning met ca. 20 morgen land, in 1754 gekocht van Arie Hartevelt
- Een woning met bouwhuis, barg en schuur en bijna twee morgen land, in 1755 gekocht van Simon Dirksz Hofland (de zoon van Dirk)

In 1760 had ze drie woningen te verhuuren, dat zullen dus de eerste in het lijstje (wellicht in Voorhout) en de derde en vierde zijn, maar de boerenwoning van Berewout staat er dus niet bij.

We zijn natuurlijk vooral benieuwd naar wat er van het huis geworden is waarin de pastoor heeft gewoond want dat is na 1755 nog niet verder aan de orde geweest. Het lijkt er hier op dat het er in 1779 nog was - maar dat is bedrieglijk. De notaris schreef gewoon de gegevens uit de oude transportbrieven over, dus wat we hier zien was in feite de situatie uit de 1750'er jaren.

Beide Sassenheimse woningen werden in 1789 door Hendrik Sandijk aan hun respectievelijke pachters verkocht, Huijbert Oostdam en Arie van der Ploegdijk. Maar weer is niet alles wat het lijkt.

De verkoop aan Huijbert Oostdam is niet zo'n punt, dat moet Wiltrijk zijn, ook al wordt de naam van de woning niet in de transportbrief genoemd. Later wel, en de transportdatum uit 1754 klopt.

In de andere transportbrief wordt wel een naam genoemd: *Schoonewegen*. En dat zet de boel op zijn kop, want die boerderij bestaat nog en is juist gelegen *ten zuiden* van Ter Wegen en niet, zoals het huis waarin de pastoor woonde, aan de noordkant. Terwijl toch in de brief de exact goede oppervlakte en transportdatum uit 1755 worden genoemd. Wel zijn er veel meer percelen bij betrokken, zodat het in totaal op ruim 22 morgen uitkomt, en hoewel de tekst uit de vorige transportbrief werd overgenomen: het bouwhuis uit die brief wordt nu juist *niet* genoemd.

Gelukkig is er nog een bron waarin wellicht een aanwijzing gevonden kan worden hoe dat nu zat.

— De morgenboeken

De voorloper van het kadaster, voor veel plaatsen in het Rijnland vanaf 1542/44 bewaard gebleven. Ze zijn genoemd naar de oppervlaktemaat (Rijnlandse) morgen, circa 0,85 hectare. Die was verdeeld in 6 hond, en een hond weer in 100 roeden. In de boeken is het dorp in blokken verdeeld, en de in dit artikel van belang zijnde woningen liggen alle in het blok dat begrensd wordt door de Dinsdagse Wetering en de Zandsloot, en ten westen van de Herenweg.

In 1760 zien we, in het zuiden beginnend, drie huizen van Jan Nicolaas van Eijs, respectievelijk ex Harmen Berewout (Ter Wegen), ex Dirk Simonsz Hofland en ex Arie Hartevelt (Wiltrijk). Van belang is dat in dit jaar nog de afzonderlijke percelen werden genoemd waarop de huizen stonden, en ook de onbebouwde.

In 1764 zien we vermeld de weduwe Van Eijs met een huis met ruim 21 morgen land; C. Roseboom met een huis en ruim 9 morgen; dezelfde nog een huis (zonder land erbij genoemd); en de weduwe Van Eijs met een huis met ruim 19 morgen. Daarna, maar dat is buiten het kader van dit artikel, nog Engel Hogervorst (met de Oude Post). Het verschil: nu worden percelen van één eigenaar bij elkaar opgeteld en totaaloppervlaktes bij de hoofdbebouwing vermeld, én de weduwe Van Eijs heeft nu een woning ten zuiden van Ter Wegen, terwijl haar huis aan de noordkant niet meer is opgenomen.

Dit blijft zo in de morgenboeken van 1768-88 (m.d.v. dat de weduwe wordt opgevolgd door haar zoon Hendrik Sandijk) en verandert in 1792 als vermeld worden Arie (van der) Ploegdijk i.p.v. Sandijk; twee woningen van J.H. Roseboom; en Huijbert Oostdam i.p.v. Sandijk.

Dat spoort dus met de verkopen door Hendrik Sandijk uit 1789, maar vooral van belang is dat er in 1764 een huis is verdwenen en ergens anders een is bijgekomen. Onderhand heeft men de huizen ook een vast nummer

⁸ ONA Leiden inv.nr. 2294 nr.120 dd 05-08-1760

gegeven: 81 tot en met 85 – maar zonder dat er op de plaats van het verdwenen huis een nr. 84 in de morgenboeken staat.

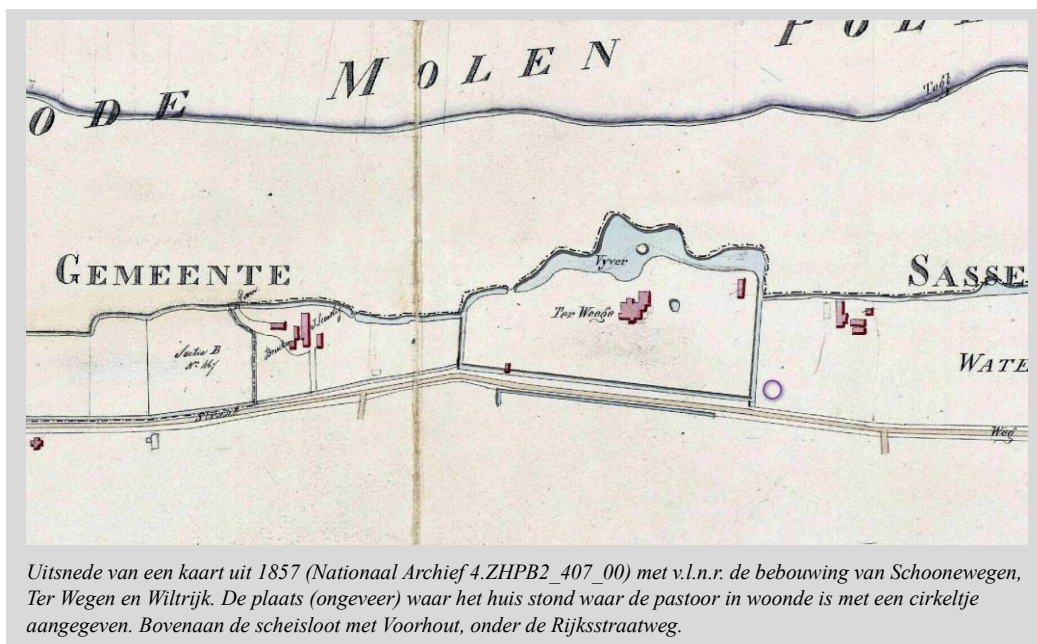
Uit de verkoop van 1789 en de morgenboeken kan worden afgeleid dat het boerenbedrijf van Schoonewegen bestond uit:

- De lander van het oude bedrijf van Dirk Simonsz Hofland
- Een aantal percelen in de Rodemolenpolder die van de Abdij van Rijsburg afkomstig waren, en in 1754 tegelijk gekocht werden met het bedrijf van Hofland (en daarbij hoorden)
- Enkele percelen in de Rodemolenpolder die van Jacob Ruijgrok kwamen en toen bij Warmonderwegen hoorden maar aansloten bij de volgende lander
- Een oude vervallen woning met enkele percelen, afkomstig van Jan Pietersz van Zijl

Totaal ruim 22 morgen, iets meer dan in de morgenboeken voor Schoonewegen staat vermeld. Het lijkt me voor de hand te liggen dat rond 1760 een nieuw huis werd gebouwd dat Schoonewegen werd genoemd, en dat in diezelfde tijd het huis waarin de pastoor had gewoond is afgebroken of ten minste onbewoond heeft gestaan. Materialen bleven waarde houden en men was toen al erg circulair bezig – het zou ook best kunnen dat er stenen en balken voor Schoonewegen zijn hergebruikt.

Aandachtspunt is dan wel het bouwjaar. In de door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed gehanteerde beschrijving wordt alleen de topgevel gedateerd in de 17e eeuw, en een schuur in de 18e eeuw. Dat sluit voor het huis niet echt goed aan op een bouwjaar van rond 1760.

Eind 18^e eeuw zijn er flink wat eigendomswisselingen waarbij de gegevens zoals belendingen soms nogal onduidelijk zijn. Niettemin zijn de grote lijnen wel duidelijk: rond 1800 waren er drie bebouwingsconcentraties; Schoonewegen, Ter Wegen en Wiltrijk, die allemaal in handen waren van Eduard Gustaaf Boode. In 1803 worden ze dan ook alle drie in één akte genoemd toen hij er een hypotheek op vestigde.

Calis en andere verdwenen woningen

We mogen er ook vanuit gaan dat de boerenwoning van Schoonewegen is gebouwd op het oude perceel waar *de Calis* heeft gestaan. Die woning heeft een bewoningsgeschiedenis die op de eerste plaats teruggaat naar 1588, toen hij bewoond werd door Jacob Claesz en zijn vrouw Annetgen Barthoutsdr, die een zus was van Meijnsen Barthoutsdr, aan het begin van dit artikel genoemd als erflater. Ze waren dochters van Barthout Jansz, die zelf vermeld wordt vanaf 1542.

De woning komt na Jacob Claesz op zijn zoon Bart Jacobsz van der Son, wiens erfgenamen hem in 1662 overdeden aan Jacob Gerritsz Langevelt. Via Jan Cornelisz Warmont en Jan Jansz Vogelesangh wordt in 1694 Wouter van Lanschot eigenaar van wat toen voor het eerst een 'vervallen woning' wordt genoemd. Als Cors Pietersz Warmonderdam (in 1718) en zijn schoonzoon Jan Pietersz van Zijl (1745) hem in bezit krijgen wordt ook de naam Calis gebruikt.

Maar die naam komt al veel eerder voor. In rekeningen van de Abdij van Rijsburg wordt namelijk vanaf 1520/21 enkele malen melding gemaakt van een rente die stond *up Calys*.

Naast de woning van Jacob Claesz stond in 1588 de woning van Maerten Dircksz, een broer van Leuntgen Dircksdre die de moeder was van Pieter Jacobsz Clinckenbergh. Maerten en Leuntgen waren kinderen van lange Dirck Jansz, die met zijn hofstede vanaf 1530/32 voorkomt.

Dirck volgde zijn vader Jan Claesz op als pachter van de Abdij van Rijnsburg, dus de boerderij zal er al langer geweest zijn. Jan Claesz wordt voor het eerst vermeld als pachter in 1478, en mogelijk was zijn boerderij genaamd *Hasen hofstede*.

Vanaf 1604 staat het huis van Maerten Dircksz als ‘verbrande woning’ in de boeken en kwam het na zijn dood op zijn dochter Machtelt Maertensdre, die getrouwd was met de hierboven ook al genoemde Jacob Gerritsz Langevelt, en vervolgens op hun zoon Gerrit. Het lijkt er op dat er toen weer een nieuw huis is gebouwd, want in het morgenboek van 1716 worden Gerrits kinderen als eigenaren van een woning vermeld. Via Jan Claesz van der Geest (1724) en Reijer Sonneveld (1735) komt deze woning (maar niet de bijbehorende landen) in 1745 terecht bij Herman Berewout, toen de eigenaar van Beresteijn. Dat is dus de woning die eerder in dit artikel een addertje onder het gras wordt genoemd.

Echt duidelijk wat ermee is gebeurd wordt het niet. Een mogelijkheid is dat hij toch bij de latere eigenaren van Ter Wegen gebleven en is het de tweede woning die telkens zonder verder informatie in de morgenboeken is opgenomen. Een alternatief is dat hij is afgebroken, en dat de tweede woning een nieuw gebouwd huis op het terrein van Ter Wegen was. In de huisnummering die eerder ter sprake kwam zijn het nr. 82 en 83, en samen worden ze ook nog onder die nummers vermeld aan de overzijde van de Herenweg.

Onder dit kopje wordt ook goed duidelijk dat er op de plaats van Schoonewegen wel woningen hebben gestaan, maar dat waren veel oudere, niet passend in het profiel van het huidige Schoonewegen.

In 1544 (het eerste morgenboek) waren de twee hiervoor beschreven huizen de eerste na de Wijde Watering, en dus bewoond door Barthout Jansz en (lange of grote) Dirck Jansz.

De volgende woning in dat jaar was die van Lijsbeth Gerritsdre, die weduwe was van Steven Jansz (hij was een broer van Barthout). Steven en Lijsbeth waren via hun zoon Wouter Stevensz de grootouders van Trijntgen Woutersdre die met Pieter Jacobsz Clinckenbergh trouwde. Dat is dus de woning die later Clinckenbergh, Beresteijn en Ter Wegen zou heten en elders al ruimschoots is beschreven.

De lezers die goed hebben opgelet missen nu nog de woning van Meijnsen Barthoutsdre die in 1606 op haar zoon Bart Maertensz vererfde en verder niet meer aan de orde is gekomen. Hij verkocht hem in 1622 aan Louris Cornelisz Houckman, die hem in 1640 overdeed aan Johan van Lanschot in naam van diens minderjarige neef Waltherus, die al jong overleed.

In 1699 werd hij als ‘vervallen woning’ verkocht aan Cornelia Geraerd, de nicht van Isaac Geraerd (van Wiltrijk) en weduwe van Nicolaes van Bambeek. Toen de erfgenamen van Isaac Geraerd diens bezit verkochten, ging de vervallen woning daar in mee en wordt hij in de morgenboeken bij Albert Fabritius als een verbrande woning vermeld. Daarmee verdween hij van het toneel.

— Tot slot

Dit artikel begon bij Wiltrijk en voerde ongemerkt steeds verder, langs Fraijewegen, Schoonewegen, Warmonderwegen en Ter Wegen, en ook steeds verder terug in de tijd. Niet alles is opgelost of volledig duidelijk en verder onderzoek zal waarschijnlijk nog wel wat aanvullende gegevens kunnen opleveren. Als er lezers zijn die aanvullingen of verbeteringen hebben dan hoor ik het graag.

— Resumé

- De schuilkerk van Sassenheim bevond zich niet in de nog bestaande Hofstede Wiltrijk
- De pastoor had een kamer in een andere woning die waarschijnlijk vóór 1800 is verdwenen
- De huidige Hofstede Wiltrijk dateert uit 1690
- Een oudere woning op het perceel kan worden teruggevoerd tot vóór 1500, mogelijk vóór 1471

Bronnen en literatuur:

- *Alle genoemde onroerend-goedtransacties zijn terug te vinden in het Rechterlijk Archief van Sassenheim. Specifieke data en plaats zijn zo nodig voorhanden. Regesten van de transporten over de jaren 1585-1768 zijn bovendien in te zien op Hogenda*
- *De morgenboeken van Sassenheim worden bewaard bij het Hoogheemraadschap van Rijnland, inv.nr. 6714-6718. Ook hiervan zijn bewerkingen bij Hogenda ondergebracht*
- *Haarlemsche Bijdragen, zevende deel, 1879 (de ondervraging uit 1642)*
- *W.J.J.C. Bijleveld in De Nederlandsche Leeuw 1951, k.46 :Ter Weegen*
- *A.M. Hulkenberg, De Aagtenkerk van Lisse, 1960*
- *A.M. Hulkenberg, 't Seer heerlijk Sassenheim en Voorhout, 1972*
- *De Aschpotter, CD 1997-2014*
- *Ingrid Langeveld, Boerenpraat, 2013*

Met dank aan Laurens Hoogteijling voor het meedenken.

Versie 2.0 dd 15-12-2025

Dit artikel is deel 5 uit de reeks Genealogische Verkenningen uit de Duin- en Bollenstreek, gepubliceerd op www.angevaare.eu

Bij gebruikmaking van de gegevens gaarne een bronvermelding.

© Frans Angevaare, Noordwijk. Wijzigingen voorbehouden.

f.angevaare@gmail.com